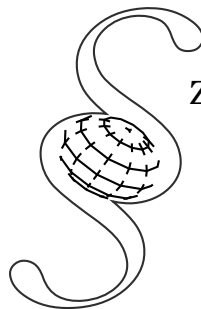

urednik
Andrej Grasselli

MEDNARODNO HUMANITARNO PRAVO

Zbornik ob 70-letnici sprejema ženevskih konvencij

Zbirka Mednarodno pravo

Urednik:
Andrej Grasselli

MEDNARODNO HUMANITARNO PRAVO
zbornik ob 70-letnici sprejema ženevskih konvencij

Zbirka Mednarodno pravo

Glavni urednik zbirke:
dr. Andraž Zidar

Odgovorna urednica zbirke:
doc. dr. Ana Polak Petrič

Sekretarka zbirke:
Mateja Štrumelj Piškur

Izdajatelja in založnika: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ljubljana, in
Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije
Za založbo: Hermina Krajnc
Ljubljana, 2020

Predgovor:
dr. Anže Logar

Sporočilo:
mag. Matej Tonin

Uvod:
Andrej Grasselli, urednik publikacije

Strokovna in tehnična redakcija:
Andrej Grasselli, dr. Andraž Zidar, Mateja Štrumelj Piškur, Sabina Osredkar, Svit
Senković, mag. Mateja Grašek, Vlado Ekmečič, Barbara Granda

Prevod in lektura:
Irena Kristan, Irena Žakelj Cerovšek, Nanika Holz, mag. Boštjan Zupančič, Milena
Fabiani

Oblikovna zasnova knjige:
Dušan Zidar, akad. kip. spec.

Avtorski prispevki v knjigi ne izražajo uradnih stališč izdajateljev.
Vse pravice pridržane. © MZZ RS in Založba FDV, 2020.
Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.

KAZALO

PREDGOVOR ZUNANJEGA MINISTRA

(Anže Logar) VII

SPOROČILO MINISTRA ZA OBRAMBO

(Matej Tonin) XI

UVODNIK

(Andrej Grasselli)XIII

SEZNAM KRATIC

.....XXI

I. DEL:

VOJNO PRAVO 1

Fotografija Ivana Tomšiča 2

Vojno in nevtralnostno pravo, prvi oddelek, § 1, 2 in 9
(Ivan Tomšič) 3

Ivan Tomšič: profesor in mednarodni pravnik
(Andrej Grasselli) 23

II. DEL:

O VOJNI 39

Pravo in vojna
(Iztok Simoniti) 41

Religiozno-etični izvori sodobnih humanitarnih sistemov
(Janez Juhant) 49

Slovenija in vprašanje *bellum iustum*
(Peter Zimmermann) 69

III. DEL:
SODOBNA VPRAŠANJA MEDNARODNEGA HUMANITARNEGA PRAVA 75

Smeri razvoja mednarodnega humanitarnega prava
(Bojko Bučar) 77

Mednarodno humanitarno pravo in razorožitev – humanitarna razorožitev?
(Boštjan Jerman) 109

Uporabljenost mednarodnega humanitarnega prava pri sodobnih varnostnih grožnjah
(Zoran Tratnik) 133

Pridržanje in sodni pregon nerednih borcev: protiteroristična zakonodaja in politika ZDA v obdobju administracij predsednikov Busha in Obame ter njuna skladnost z mednarodnim humanitarnim pravom
(Mateja Štrumelj Piškur) 155

Mednarodnopravni vidiki varstva kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada: nove rešitve za nove izzive
(Savin Jogan) 189

IV. DEL:
VLOGA MEDNARODNIH ORGANIZACIJ IN SODIŠČ 201

OZN in mednarodno humanitarno pravo
(Borut Mahnič) 203

Vloga mednarodnega odbora Rdečega križa pri spodbujanju in razvoju mednarodnega humanitarnega prava
(Raphaël Gonçalves Alves) 227

Mednarodno humanitarno pravo: pregon resnih kršitev ženevskih konvencij po univerzalni kazenski jurisdikciji
(Marko Rakovec) 253

Mednarodno humanitarno pravo in relevantna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice
(Simona Drenik-Bavdek) 275

V. DEL:
MEDNARODNO HUMANITARNO PRAVO IN SLOVENIJA 305

Veljavna mednarodnopravna ureditev na področju mednarodnega humanitarnega prava za Slovenijo
(Andrej Grasselli) 307

Faksimile note Zveznega oddelka za zunanje zadeve Švicarske konfederacije	347
Slovenski odbor za mednarodno humanitarno pravo in nacionalni odbori izbranih evropskih držav (Mateja Grašek)	349
Sodna praksa slovenskih sodišč v zvezi z mednarodnim humanitarnim pravom (Jana Škerbinek in Andrej Grasselli)	377
Mednarodno humanitarno pravo v okviru Rdečega križa Slovenije (Nuška Jerman)	397
Zaščita kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada – pregled slovenskega uresničevanja (Magdalena Petrič in Milica Slokar)	405
VI. DEL: TEME, POVEZANE Z MEDNARODNIM HUMANITARNIM PRAVOM	415
Načelo nevračanja v mednarodnem humanitarnem pravu: izvajanje načela nevračanja ob razpadanju SFRJ in aktualnem begunsko-migrantskem vprašanju v Evropi (Staša Tkalec)	417
Humanitarna intervencija za zaščito žrtev naravnih nesreč (Ana Polak Petrič)	445
VII. DEL: IZRAZOSLOVJE	475
Pojmovnik mednarodnega humanitarnega prava (Andrej Grasselli)	477
Angleško-slovenski slovar izrazov mednarodnega humanitarnega prava (Svit Senkovič)	549
PREDSTAVITEV AVTORJEV	567
SUMMARY	577

PREDGOVOR

V Zbirki Mednarodno pravo je pred vami publikacija o mednarodnem humanitarnem pravu. Posebej je razveseljivo, da je izšla ob uradnem slovenskem prevodu ženevskih konvencij, temeljnega besedila mednarodnega humanitarnega prava, ki v danes veljavnem besedilu predstavljajo rezultat prizadevanj mednarodne skupnosti, da se tudi najbolj nečloveška oblika delovanja človeka, kot je vojna, omili in zaščiti njene žrtve. V tem smislu je zelo poveden razvoj od prve preproste konvencije iz leta 1864 do izredno obsežnih besedil konvencij iz leta 1949 in poznejših dodatnih protokolov.

Konvencije so objavljene v besedilu, ki ga je lani sprejel Državni zbor. S tem se tudi Slovenci uvrščamo med narode, ki imajo uradni prevod konvencij v svoj jezik, kot to predvidevajo same konvencije. Ob tem pa ne smemo pozabiti, da smo neuradni prevod dobili že veliko prej in se spodobi s hvaležnostjo spomniti njegovega prevajalca, zdravnika Antona Dolenca, in izraziti priznanje reviji Medicinski razgledi in Rdečemu križu Slovenije, ki sta poskrbela za natis tega prvega prevoda.

Država Slovenija je uporabila pravila mednarodnega humanitarnega prava že ob svojem nastanku v desetdnevni vojni. Tudi prej našemu ozemlju in njegovim prebivalcem ni bila prihranjena izkušnja oboroženih spopadov in mednarodnega prava, ki velja v vojni in med okupacijo. Tako so bili slovenski vojaki med žrtvami bitke pri Solferinu, po kateri je trpljenje ranjencev, kot ga je opisal oče Rdečega križa Henry Dunant, spodbudilo mednarodna prizadevanja za zaščito žrtev vojne in sprejetje prve ženevske mednarodne pogodbe leta 1864. Ideja o civilni podpori ranjencem in bolnikom, ki jo je prinesla ustanovitev Rdečega križa in je bila vgrajena v prvo ženevsko pogodbo, se je med Slovenci hitro prijela, saj je bilo že leta 1866 v Ljubljani ustanovljeno Žensko društvo za pomoč ranjenim in bolnim vojakom, predhodnik današnjega Rdečega križa Slovenije.

Tudi slovenska mednarodnopravna stroka se je ukvarjala z mednarodnim humanitarnim pravom, tako da imamo o njem danes že več slovenskih učbenikov. Njihovi naslovi kažejo, kako se je izraz za to pravno vejo v času spreminjal: mednarodno vojno in nevtralnostno pravo, mednarodno vojno/humanitarno pravo, mednarodno pravo oboroženih spopadov. Prvi učbenik je napisal nestor slovenskih mednarodnih pravnikov, profesor Ivan Tomšič, v času vojaške okupacije slovenskega ozemlja med drugo svetovno vojno, na kar smo lahko ponosni.

Cilj slovenske zunanje politike je zagotavljanje in krepitev mednarodnega miru, nacionalne varnosti, razvoja in stabilnosti. Naša država na nove varnostne izzive odgovarja tudi z aktivnostmi v okviru mednarodnih organizacij, konferenc in forumov, ki delujejo na področjih, povezanih z mednarodnim humanitarnim pravom, kot so nadzor oborožitve, razorožitev, neširjenje orožja za množično uničevanje, preprečevanja nezakonite trgovine z orožjem, celovita prepoved protipehotnih min in kasetnega streliva ter urejanje problematike osebne in lahkega orožja.

Posebno pomemben je prispevek Slovenije pri odpravljanju posledic protipehotnih min in drugih neeksplodiranih ostankov vojn, uničevanju konvencionalnega orožja ter pomoči žrtvam min. V ta namen je Republika Slovenija ustanovila in dejavno podpira Ustanovo za krepitev človekove varnosti, ki deluje v širšem mednarodnem prostoru in si prizadeva postati vodilna mednarodna ustanova na področju pokonfliktne rehabilitacije.

Z vidika zavzemanja za človekove pravice in spoštovanja mednarodnega prava Slovenija posebno pozornost posveča preprečevanju grobih kršitev človekovih pravic v oboroženih spopadih, vojnih zločinov in množičnih grozodejstev. Slovenija je med dejavnejšimi podpornicami Rimskega statuta ter Mednarodnega kazenskega sodišča, namenjenega učinkovitejšemu pregonu in kaznovanju storilcev omenjenih zločinov, v glavnem povezanih z oboroženimi spopadi. Dejavno sodelovanje v različnih telesih, ustanovljenih v zvezi s tem sodiščem, je stalnica slovenske zunanje politike in jo je razumeti v okviru slovenskega delovanja za spoštovanje človekovih pravic in vladavine prava v vseh okoliščinah.

Kot prispevek naše države k večjemu spoštovanju mednarodnega humanitarnega prava je treba poudariti tudi vlogo Slovenije med pobudnicami novega mehanizma vzajemne mednarodne pravne pomoči za vojna hudodelstva, genocid in hudodelstva zoper človečnost.

Ministrstvo za zunanje zadeve vodi Medresorsko komisijo za mednarodno humanitarno pravo, ki deluje od leta 1999. Gre za nacionalno komisijo, ki oblikuje, usklajuje in vodi dejavnosti v državi za notranje pravno izvajanje obveznosti s področja mednarodnega humanitarnega prava, predvsem ženevskih konvencij iz leta 1949 in dopolnilnih protokolov, kot tudi razširjanja znanja o mednarodnem humanitarnem pravu. Tako delovanje je zlasti pomembno za prenos relevantnih mednarodnih norm v slovenske predpise ter seznanitev strokovne in širše javnosti z mednarodnim humanitarnim pravom.

Z izdajo dveh novih publikacij v Zbirki Mednarodno pravo, katere soizdajatelj je Ministrstvo za zunanje zadeve, zaznamujemo sedemdesetletnico sprejetja diplomatskih dokumentov, ki so med najbolj univerzalnimi mednarodnimi pogodbami in

magna carta mednarodnega humanitarnega prava. Izdajamo dve ločeni publikaciji, zbornik razprav in publikacijo, v kateri je objavljen uraden slovenski prevod ženevskih konvencij in dopolnilnih protokolov (iz leta 1977 in 2005) ter angleški izvirnik konvencij z dopolnilnimi protokoli. V zborniku je poleg tem, ki se nanašajo na fenomen vojne in pravo, ki se v oboroženih spopadih uporablja, pozornost posvečena vprašanju mednarodne kazenske odgovornosti, ki je eno od vprašanj, ki mu slovenska diplomacija posveča posebno pozornost. Izkušnja, tudi iz naše sosesčine, nas namreč uči, da je brez kaznovanja odgovornih za storjene zločine sprava po konfliktnih zelo otežena.

S publikacijama vključujemo v zbirko pomemben in znova aktualni del mednarodnega prava. Obenem želimo z novima publikacijama tudi z naše strani prispevati k čim širšemu zavedanju o mednarodnem humanitarnem pravu, ki naj bi prispevalo tudi k njegovemu večjemu spoštovanju v sodobnem svetu, v katerem so oboroženi spopadi omejenega obsega žal še vedno realnost.

dr. Anže Logar
minister za zunanje zadeve

SPOROČILO

Poznavanje in upoštevanje mednarodnega humanitarnega prava je nujen sopotnik vojaškega delovanja

Slovensko ozemlje je bilo skozi zgodovino velikokrat prizorišče vojnih spopadov. Prizorišče največjega vojnega spopada v zgodovini na slovenskih tleh je bila soška fronta, bojna črta od Rombona do Jadranskega morja, eno najbolj krvavih bojišč prve svetovne vojne. Številni naši predniki so se pri opravljanju vojaške službe kot pripadniki oboroženih sil držav, v katerih so živeli, zelo izkazali. Zato lahko upravičeno trdimo, da ima slovenski narod vojaško tradicijo.

Pravi domoljubi so bili na zahtevni preizkušnji pred 30 leti, ko so zvezni organi želeli odvzeti orožje in vojaško opremo slovenski Teritorialni obrambi. Namen je bil oslabiti ali celo preprečiti proces demokratizacije slovenske družbe ter težnje Slovenk in Slovencev, da bi zaživel v skupnosti demokratičnih evropskih narodov. Organiziran upor temu poznamo kot projekt Manevske strukture narodne zaščite.

Ob razglasitvi samostojnosti in suverenosti junija 1991 je Republika Slovenija prvič v zgodovini kot samostojna država z lastnimi oboroženimi silami odgovorila na napad agresorja, ki naše samostojnosti ni odobral. Slovenci smo bili postavljeni pred spopad, ki se mu ni bilo mogoče izogniti, če smo želeli uresničiti sanje po samostojnosti in suverenosti na svojem ozemlju. Zato je bila vojna za samostojno Slovenijo obrambna vojna. V njej je bila zavarovana plebiscitarna odločitev slovenskega naroda. Kot oborožena sila smo bili prvič upravičeni in dolžni ravnati na določen način. Upravičeni zato, ker je samoobramba eden od temeljnih mednarodnopravnih postulatov, dolžni pa zato, ker je vsaka stran v oboroženem spopadu dolžna ravnati skladno s pravili mednarodnega humanitarnega prava. To je veliko več kot zgolj določba. Gre za to, da ljudje ostajamo ljudje, pa čeprav v še tako nerazumski in nepotrebni, a na žalost včasih neizogibni situaciji, kot je vojna. In prav v takšnih kriznih trenutkih potrebujemo pravila, ki nas omejujejo in opominjajo. Hkrati ta pravila oboroženim silam omogočajo, da lahko kljub omejitvam izvajajo zakonite vojaške operacije.

Slovenska vojska v procesu vojaškega izobraževanja in usposabljanja upošteva in izvršuje zahteve iz ženevskih konvencij. To pomeni, da se vojaško osebje stalno usposablja iz pravil mednarodnega humanitarnega prava. Ta se uveljavljajo tudi prek določenih vojaških standardov iz Zavezništva, ki konkretno določajo vsebino in način tovrstnega usposabljanja. Dobro poznavanje ženevskih konvencij in drugega relevantnega

prava je nujen sopotnik vojaškemu poznavanju taktike in oborožitve. Neomejena uporaba vojaških sredstev namreč prej ali slej lahko pripelje do zlorab in nehumanega ravnanja, čemur smo bili v zgodovini vojskovanja že prevečkrat priča.

Kljub temu da se določbe mednarodnega humanitarnega prava v svojem bistvu skozi leta niso spreminjale, se je spreminjal način vojskovanja. Slednje povsem legitimno odpira vprašanje uporabljivosti določb konvencij, ki so nastale v nekem drugem času, pod drugačnimi okoliščinami vojskovanja. Postavlja se vprašanje, ali smo s tehnološkim napredkom in posledično razvojem orožja prišli do točke, ko obstoječe pravo ne nudi več zadostne zaščite vsem vpletenim v oborožene spopade. Je morda potrebna zgolj ustrezna razlaga pravnih pravil, čeprav so bila napisana v drugačnih okoliščinah? Prav zaradi takšnih pravno kompleksnih vprašanj so strokovne razprave na temo mednarodnega humanitarnega prava več kot dobrodošle.

V prihodnosti vidim velik pomen sodelovanja pravnih teoretikov, pravnih strokovnjakov na svojem področju in organov obrambnih struktur, konkretno Ministrstva za obrambo in Slovenske vojske, da združijo moči in izkušnje, z namenom prenašanja in krepiteve znanja na področju mednarodnega humanitarnega prava, prava človekovih pravic in drugih pomembnih relevantnih pravnih panog. Trdno verjamem, da lahko prav konstruktivno medsebojno sodelovanje prispeva k širšemu razumevanju pravnih vprašanj, ki so v situacijah konfliktov neizbežna.

Vsem nam želim, da bi mednarodno humanitarno pravo vedno uporabljali na potencialno možnih scenarijih pri usposabljanjih in izobraževanjih ali pa na strokovnih razpravah. Če kakšen od njih postane realnost, verjamem, da bomo znali sprejemati odločitve, ki bodo ne samo pravno, ampak tudi človeško sprejemljive.

mag. Matej Tonin
minister za obrambo

UVODNIK

Doba napredka in civilizacije je prinesla nesluten razvoj tehnologije. Evropa, ki je bila zibelka tega dogajanja, je tudi ustvarila pravila mednarodnega prava, ki so bila ob upoštevanju njenega filozofskega in moralnega izročila svetovni red, ki je v obdobju po velikih geografskih odkritjih utemeljil razdelitev in pravni položaj novih prostorov. Pri tem so imela zelo pomembno vlogo pravna pravila o vojni, ki tudi sicer, poleg pravil o odposlancih in misijah, predstavljajo najstarejši del prava, ki ureja odnose med narodi.

Izzvenevanje tega obdobja, ki ga Carl Schmitt imenuje obdobje mednarodnega prava kot evropskega javnega prava, predstavljata haaški mirovni konferenci leta 1899 in 1907. Miru nista uspeli zagotoviti, enako kot prizadevanja za prepoved vojne v času med obema svetovnim vojnama. Tudi po drugi svetovni vojni grožnja uničevalne vojne ostaja kljub prepovedi vojne v veljavnem mednarodnem pravu.

V zborniku enaindvajset avtorjev razpravlja o vojni in z njo povezanimi etičnimi, moralnimi in pravnimi vprašanji, mednarodnem humanitarnem pravu in temah, ki se nanašajo nanj, ter o Sloveniji in mednarodnem humanitarnem pravu.

Prvi del zbornika naj obudi spomin na starejšo slovensko literaturo o vojnem pravu in profesorja Ivana Tomšiča, avtorja prve slovenske knjige o vojnem pravu. Prinaša profesorjevo fotografijo, ponatis nekaterih poglavij iz njegove knjige ter članek o njegovem življenju in delu.

Sledi uvodni del o etičnih, moralnih in pravnih vidikih vojne.

Na nemoč prava opozarja Iztok Simoniti v svojem uvodnem eseju Pravo in vojna. Koncept vojne kot posledice suverena ravnanja držav, ki oboroženo silo uporabijo za doseganje svojih ciljev, sprejet kot samoumeven v *ius publicum Europaeum*, postavlja vojno pravo v položaj sistema pravil vojskovanja, ki naj zagotovijo manjše zlo ob opravljanju dejavnosti, katere namen je ubiti in ki je kot taka neetična sama po sebi.

Po mnenju avtorja je problem ontološki, v človeku, ki potrebuje sovražnika, ki ga je treba obvladati, pokoriti, pa čeprav je to *iustus hostis*. Človeštvo usmerja veliko energije v ta namen in svojo ustvarjalnost uporablja za izdelavo vedno bolj popolnih in uničevalnih orožij. Samouničevalni gon človeka je v spopadu s samoohranitvenim. Kriminalizacija najhujših zločinov, genocida, etničnega čiščenja, zločinov proti človečnosti in vojnih zločinov je napredek, vendar ne dovoljšen. Potrebno je, da človek

zaradi dobre prihodnosti človeštva spremeni svoj pogled na sočloveka. Človek človeku naj ne bo sovražnik – musliman, tujec, jud, barbar, ampak človek, če hočemo dobro prihodnost človeštva. Gre za etično normo, osnovano na razumu.

Iz morale, osnovane na krščanstvu, v svojem članku Religiozno-etični izvori sodobnih humanitarnih sistemov izhaja Janez Juhant. Pokaže filozofsko-teološke osnove razvoja razumevanja človeka – posameznika in zaščite njegovih pravic, s posebnim poudarkom na krščanski misli in ob upoštevanju sodobnih konceptov razumevanja človeka kot celostne osebe. Sistemi prisile oziroma dejavnosti, ki ogrožajo človeka kot osebo, morajo upoštevati človeka kot temeljno etično vodilo. Tudi za odnose med narodi mora biti osnova dialog, če že pride do vojne, pa je treba uveljaviti načelo pravične vojne, katere nauk, kot ga je razvil Tomaž Akvinski, avtor pojasni. Prikaže tudi skrb Katoliške cerkve za žrtve, begunce in ranjence ter njen vpliv na sprejetje predpisov o zaščiti žrtev.

O vprašanju etičnosti proizvodnje orožja, značilnostih desetdnevne vojne in njeni upravičenosti v prispevku Slovenija in vprašanje *bellum iustum* piše Peter Zimmermann.

Osrednji del zbornika je namenjen sodobnim trendom, vlogi mednarodnih organizacij in sodišč ter temam, ki se nanašajo na Slovenijo.

V zgodovinski kontekst postavi razvoj mednarodnega humanitarnega prava (MHP) Bojko Bučar v članku Smeri razvoja mednarodnega humanitarnega prava. Z navajanjem konkretnih primerov osvetli razvoj načel ter prikaže nastanek prvih mednarodnih pogodb o MHP. Posebej obravnava primere nezakonitih bojevnikov, tujih svetovalcev in nedržavnih akterjev v oboroženih silah, katerih zaščita je omejena oziroma je ni. Položaj državljanov v sovražnikovih vrstah prikaže na primeru od britanske vojske ujetih sovjetskih državljanov, ki bi lahko bil vzorec za britansko ravnanje v primeru vrnjenih slovenskih domobrancev.

Posebno pozornost avtor posveti vprašanju priznanja upornikov v kontekstu aktualnih svetovnih dogajanj in ugotavlja, da gre razvoj v smeri spoštovanja MHP v vseh oboroženih spopadih. Pokaže na pomembno vlogo, ki jo imajo pri prizadevanjih za spoštovanje MHP v nemednarodnih oboroženih spopadih mednarodna kazenska sodišča, Mednarodni odbor Rdečega križa (MORK) in nevladna organizacija Poziv Ženeve.

Z vprašanjem razorožitve oziroma odnosa med razorožitvenim pravom in MHP se ukvarja Boštjan Jerman v prispevku Mednarodno humanitarno pravo in razorožitev. Prikaže razvoj razorožitvenega prava od Peterburške deklaracije iz leta 1868 do konvencij o prepovedi določenih vrst orožja z začetka 21. stoletja, njihov nastanek ter analizira značilnosti razorožitvene ureditve. V tem okviru prikaže vlogo Slovenije pri

nastanku nekaterih dokumentov o prepovedi protipehotnih min. Obravnava tudi problematiko jedrskega orožja in razorožitve. Presodi, da po ugodnem obdobju po koncu hladne vojne aktualno stanje v mednarodnih odnosih humanitarni razorožitvi ni naklonjeno in kot glavne cilje za naprej navede utrditev dosedanjih dosežkov, zlasti doseči univerzalno veljavnost konvencije o prepovedi protipehotnih min in konvencije o kasetnem strelivu, urediti problematiko avtonomnih smrtonosnih orožij ter nadaljevanje pobude MORK o preprečevanju prekomerne uporabe eksplozivov v urbanem vojskovanju.

Uporabljenost MHP pri sodobnih varnostnih grožnjah je vprašanje, s katerim se v svojem članku ukvarja Zoran Tratnik. S tega vidika avtor obravnava hibridno bojevanje in delovanje na mednarodnih operacijah in misijah. Poudari pomen opredelitve vrste spopada zaradi uporabe pravil, ki so različna za mednarodne in nemednarodne spopade. Posebno pozornost posveti uporabljivosti MHP v primeru kibernetkega napada in njegove umestitve v ustrezen pravni okvir. Pri tem izhaja tudi iz delovanja Slovenske vojske v zavezništvu NATO ter na mednarodnih misijah.

O problematiki neregularnih bojnikov piše Mateja Štrumelj Piškur. Obdela primer ravnanja ZDA z ujetimi pripadniki Al Kaide in talibanov. Predstavljeni so ključni elementi režima MHP, ki se nanašajo na pridržanje in sodni pregon posameznikov, ujetih v oboroženem spopadu. Ugotovi, da ameriški model pridržanja pripadnikov sovražnih gibanj in njihovih domnevnih podpornikov vsebuje elemente, ki niso združljivi z ureditvijo po MHP. Pri tem kot predvsem problematično vidi razširitev pristojnosti posebnih vojaških komisij na civiliste, osumljene kot podpornike neregularnih sovražnih bojnikov.

V članku Savina Jogana je prikazana mednarodnopravna ureditev varstva kulturnih dobrin z vidika pomena določb mednarodnih pogodb s tega področja za zaščito kulturnih dobrin v oboroženem spopadu. Avtor ugotavlja, da kulturne dobrine vse pogosteje postajajo cilj uničevanja zlasti paravojaških enot in skupin, po drugi strani pa jih ogrožajo sekundarni učinki vse bolj rušilnih sodobnih orožij. Prikaže rešitve, ki jih je prinesel Drugi protokol k Haaški konvenciji o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada.

Borut Mahnič obravnava vlogo OZN na področju MHP. V svojem prispevku prikaže pozornost, ki jo je svetovna organizacija posvetila MHP, njegovemu razvoju in uresničevanju po začetnem prepričanju, da se ji s tem vprašanjem zaradi prepovedi vojne ni več treba ukvarjati. Obravnava uporabo MHP od oboroženih sil OZN, vključno z vezanostjo Varnostnega sveta na mednarodno pravo ob sprejemanju odločitev po sedmem poglavju Ustanovne listine. Sledi prikaz vloge OZN pri promociji MHP in zagotavljanju njegovega spoštovanja z različnimi načini, kot so reafirmacija in razjasnitev, resolucije in drugi dokumenti, ugotavljanje uporabljivosti MHP v določenem

konfliktu ter ugotavljanje in obsodba kršitev, ustanovitev mednarodnih kazenskih sodišč ter humanitarna intervencija, vključno z odgovornostjo zaščititi. Avtor kratko prikaže tudi nekatere dosežke na področju kodifikacije MHP v okviru diplomatskih prizadevanj OZN. Podaja mnenje, da je OZN s svojimi organi, kljub nedoslednostim, ki se kažejo v delu Varnostnega sveta, ki je glede nekaterih konfliktov, v katerih je bilo kršeno MHP, sprejel odločne ukrepe, medtem ko so bile množične kršitve pri drugih zanemarljive, še vedno nenadomestljiva pri promociji in spoštovanju MHP.

O vlogi MORK pri spodbujanju in razvoju MHP piše Raphaël Gonçalves Alves. Izhaja iz dvojnega položaja MORK kot organizacije za pomoč žrtvam oboroženih spopadov in kot enega od garantov za spoštovanje MHP. Da je pravo spoštovano, mora biti poznano, priznano in integrirano v notranji pravni red držav, kar vidi MORK za svojo pomembno nalogo, ki izhaja iz vloge garanta. Vloga MORK pri seznanjanju naslovnikov z MHP je globalna, pristop multikulturen. Pomembno, vendar omejeno vlogo imajo moralna načela ciljnih družb, ker je treba upoštevati pomen, ki ga ima na obnašanje posameznikov v oboroženem spopadu pokornost oblasti in občutek prenosa odgovornosti na hierarhično nadrejene. Ciljne publike, na katere se MORK obrača, so organi oblasti v državi, akademski krogi, vojaki, policisti in pripadniki drugih represivnih služb.

Drug širok spekter delovanja MORK za spoštovanje MHP je prenos mednarodnih pravil v notranje pravo držav. Avtor prikaže delovanje svetovalnih služb MORK na tem področju, ki je odvisno od lastnih strokovnih kadrov posameznih držav na področju MHP. Posebno pozornost posveti kaznovanju kršitev MHP in odnosu do notranjega in mednarodnega kazenskega sodstva. Prikazano je tudi delovanje MORK pri posodabljanju in razlagi MHP, navedeni so primeri sodelovanja pri pripravi mednarodnih konvencij ter obravnavane prednosti in slabosti posodabljanja in preciziranja obstoječih norm.

O pomenu mednarodnega sodstva za zaščito žrtev in ureditvi pristojnosti, da se storilci ne izognejo kazni, sta članka prispevala dva avtorja. Marko Rakovec piše o pregonu resnih kršitev ženevskih konvencij po univerzalni kazenski jurisdikciji, Simona Drenik pa o relevantni sodni praksi ESČP v zvezi z MHP.

V članku o univerzalni kazenski jurisdikciji je prikazana inkriminacija in pregon vojnih hudodelstev v ženevskih konvencijah kot primer univerzalne kazenske jurisdikcije. Obravnavano je vprašanje, ali univerzalna kazenska jurisdikcija predstavlja samo pravico države, da preganja storilce, ali tudi njeno dolžnost takšnega ravnanja. Podani so primeri pregona po univerzalni jurisdikciji, vključno s sodobnimi primeri hudodelstev genocida, hudodelstev zoper človečnost in vojnih hudodelstev. Avtor opozori na pomen sodelovanja držav, mednarodnih kazenskih sodišč in na potrebnost vzpostavitve jasnih pravil sodelovanja držav v kazenskih postopkih, pri čemer

omeni pobudo Slovenije s skupino držav za sklenitev novega mednarodnega sporazuma o mednarodnopravni pomoči za mednarodna hudodelstva.

Prispevek o MHP pred ESČP obravnava nekatera pomembna vprašanja, ki so se odprla v sodni praksi tega regionalnega mednarodnega sodišča ob obravnavi primerov, povezanih z oboroženimi spopadi, izrednim stanjem in vojaško okupacijo. Med njimi so uporaba EKČP v oboroženih spopadih, uporaba EKČP zunaj ozemlja držav pogodbenic, odnos med EKČP in MHP, pristop ESČP z vidika splošnega mednarodnega prava ter začasne omejitve pravic v primeru vojne ali druge splošne nevarnosti. Vrsta primerov daje zanimiv uvid v različne položaje in navaja k sklepu, da se v situacijah oboroženega spopada uporabljata tako MHP kot pravo človekovih pravic, o natančni razmejitvi med njima pa sodišče še ni reklo zadnje besede.

V delu zbornika Mednarodno humanitarno pravo in Slovenija so članki o veljavni ureditvi na področju MHP za Slovenijo, delovanju slovenskega nacionalnega odbora za MHP, sodni praksi slovenskih sodišč v zvezi z MHP, o dejavnosti Rdečega križa Slovenije na področju MHP ter o uresničevanju mednarodnih pogodb o zaščiti kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada v Sloveniji.

Članek Veljavna mednarodnopravna ureditev na področju MHP za Slovenijo je pregled mednarodnih pogodb, ki zavezujejo Republiko Slovenijo na področju MHP, postavljen v okvir splošne pogodbene ureditve področja. Podan je tudi zgodovinski pregled izkušenj Slovencev z uresničevanjem vojnega prava, oris dejavnosti Slovenije na področju MHP ter ocena primernosti pogodbenega stanja, veljavnega za Slovenijo. Članku je dodan faksimile diplomatske note Švice kot depozitarke ženevskih konvencij, s katero je obvestila Slovenijo o prejemu uradnega slovenskega prevoda.

Mateja Grašek v prispevku Slovenski odbor za mednarodno humanitarno pravo in nacionalni odbori izbranih evropskih držav prikaže delovanje slovenskega nacionalnega odbora za MHP, ki ima dvajsetletno tradicijo, in ga primerja z odbori drugih držav. Poroča o opravljenem delu, obrazloži problematiko prenosa mednarodnih norm v slovenski pravni red, sodelovanje z drugimi nacionalnimi odbori ter nakaže usmeritve odbora za naprej.

Jana Škerbinek v prispevku Sodna praksa v zvezi z mednarodnim humanitarnim pravom analizira odločbe slovenskih sodišč, v katerih so bili uporabljeni predpisi mednarodnega javnega prava in MHP. Konkretni primeri se nanašajo na obdobje 2. svetovne vojne in na vojno za Slovenijo. Glede 2. svetovne vojne so se sodišča Republike Slovenije v postopkih poprave krivic, ki jih je omogočila slovenska zakonodaja po letu 1991, opredelila do vprašanja zakonitih sodnih oblasti med okupacijo, odškodninske odgovornosti države za z vojno povzročeno škodo, statusa partizanov, upoštevanja MHP pri ravnanju z vojnimi ujetniki in presoja skladnost med

vojno sprejetih predpisov s splošnimi pravnimi načeli civiliziranih narodov kot enega od veljavnih virov mednarodnega prava.

V zvezi z vojno za Slovenijo so obravnavane sodbe o obtožbi storitve vojnega hudo delstva zoper civilno prebivalstvo, kjer je sodišče ugotovilo, da civilni objekt, ki je branjen, postane vojaški objekt, služenju v sovražnikovi vojski, uporabi nedovoljenih bojnih sredstev in odgovornosti države za škodo, povzročeno civilistom z miniranjem dostopa do vojaškega objekta.

Dejavnosti Rdečega križa Slovenije na področju MHP so prikazane v članku Nuške Jerman. Najpomembnejše so usposabljanja za predavatelje ter izvedba izobraževalnega programa za mladostnike skupaj z resornim ministrstvom za šolstvo. Prikazano je tudi mednarodno sodelovanje Rdečega križa Slovenije, posebej na primeru 33. mednarodne konference Rdečega križa in Rdečega polmeseca.

Magdalena Petrič in Milica Slokar v svojem prispevku prikažeta razdelitev nalog med slovenskimi ministrstvi in drugimi institucijami za uresničevanje Konvencije o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada in obeh dodatnih protokolov h konvenciji.

Sklepni del zbornika uvajata z MHP povezani temi nevračanja (*non refoulement*) in intervencije zaradi humanitarne pomoči.

Staša Tkalec v članku Načelo nevračanja v mednarodnem humanitarnem pravu: aplikacija načela nevračanja ob razpadanju SFRJ in aktualnem begunsko-migrantskem vprašanju v Evropi obravnava vprašanje zaščite beguncev, ki zapustijo svojo državo zaradi oboroženih spopadov. Poda pregled prakse držav EU v primeru vojn ob razpadu SFRJ ter ob sedanjem begunskem valu. Ugotovi, da se načelo nevračanja, kot je urejeno v ženevskih konvencijah in v Konvenciji o beguncih, ne nanaša na sedanjo begunsko situacijo, ga je pa kot splošno pravilo mednarodnega prava, ki predstavlja presečno točko MPČP in MHP, treba uporabiti tako, da je potrebna vsebinska presoja vsakega posamičnega primera. Koncept varnih držav ne zadošča, kar je s svojo prakso potrdilo tudi ESČP.

Humanitarna intervencija je poznana doktrina mednarodnega prava, ki je s prepovedjo uporabe oborožene sile izgubila pomen, zdaj pa spet postaja aktualna. Ana Polak Petrič v članku Razvoj mednarodnega humanitarnega prava ob naravnih nesrečah obravnava vprašanje intervencije z vidika mednarodne humanitarne pomoči, ki je potrebna zaradi pomoči, reševanja in zaščite prizadetih prebivalcev ob naravnih nesrečah. Prikaže razvoj tega še ne ustrezno urejenega področja, ki se je pojavilo sočasno z mednarodno zaščito žrtev vojne in s katerega kodifikacijo se zdaj ukvarjajo različni dejavniki, tudi KMP.

Najbolj kontroverzno vprašanje, na katerega še ni jasnega odgovora, je ali imajo žrtve mednarodnopravno pravico do humanitarne pomoči in povezano s tem ali lahko mednarodna skupnost pomoč državi vsili. V iskanju odgovora na to vprašanje avtorica prikaže aktualno problematiko humanitarne intervencije, vključno s konceptom R2P ter zavzame stališče, da bi bilo v primerih, ko zaradi neustreznega ravnanja prizadete države nastanejo posledice, ki bi lahko predstavljale grožnjo mednarodni varnosti, upravičeno ukrepanje mednarodne skupnosti kot v primeru najhujših kršitev človekovih pravic.

Zbornik skleneta pojmovnik mednarodnega humanitarnega prava in angleško-slovenski slovar pojmov, ki dopolnjuje pojmovnik. Ta vsebuje temeljne pojme o obravnavani pravni veji, pa tudi nekatera osebna in geografska imena, pomembna za mednarodno humanitarno pravo, zlasti s slovenskega vidika. Kratak angleško-slovenski slovar naj bo v pomoč uporabnikom angleške literature, da poiščejo ustrezen slovenski izraz.

Terminologija za nekatere institute in pojme MHP v slovenščini še ni uveljavljena oziroma se spreminja. Zato ni pričakovati, da bi bili uporabljeni izrazi dokončno veljavni oziroma se za morebitne napake opravičujem. Vsi izrazi tudi niso usklajeni z lani uveljavljenim prevodom ženevskih konvencij.

Zahvaljujem se vsem sodelavcem, najprej seveda avtorjem. Nato uredniškemu odboru Zbirke Mednarodno pravo, da je sprejel pobudo, in zlasti glavnemu uredniku Andražu Zidarju za pregled člankov in koristne nasvete. Zahvala gre tudi sodelavcem z Ministrstva za zunanje zadeve, Sabini Osredkar, Svitlu Senkoviću za branje in urejanje besedil ter korespondenco, Mateji Štrumelj Piškur, Mateji Grašek, Vladu Ekmečiču, Barbari Granda in Jelki Štemberger ter prevajalski službi Ministrstva za zunanje zadeve in Sektorju za prevajanje Generalnega sekretariata vlade za lektoriranje besedil.

Andrej Grasselli
urednik

SEZNAM KRATIC

ABM	Anti-Ballistic Missile Treaty (Pogodba o omejitvi števila balističnih izstrelkov)
AJIL	American Journal of International Law (Ameriška revija za mednarodno pravo)
ASČP	Medameriško sodišče za človekove pravice
BTWC	Biological Weapons Convention (Konvencija o prepovedi biološkega orožja)
CCM	Convention on Cluster Munitions (Konvencija o kasetnem strelivu)
CCW	Convention on Certain Conventional Weapons (Konvencija o prepovedi določenih konvencionalnih orožij)
CD	Conference on Disarmament (Konferenca za razorožitev)
CMC	Cluster Munition Coalition (Nevladna organizacija za prepoved kasetnega streliva)
CRED	Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (Center za raziskavo epidemiologije nesreč)
CTBT	Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (Pogodba o celoviti prepovedi jedrskih poskusov)
CWC	Chemical Weapons Convention (Konvencija o prepovedi kemijskega orožja)
ČS	Konvencija o mednarodnem civilnem letalstvu (Čikaški sporazum)
DKPMP	Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb
DP	Dopolnilni protokoli k ženevskim konvencijam
DP1	Dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov
DP2	Dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam o zaščiti žrtev nemednarodnih oboroženih spopadov
DP3	Dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam o sprejetju dodatnega razpoznavnega znaka
ECOSOC	Economic and Social Council (Svet OZN za ekonomske in socialne pravice)
EJIL	European Journal of International Law (Evropska revija za mednarodno pravo)
EKČP	Evropska konvencija o človekovih pravicah